

4. Про державно-приватне партнерство : закон України від 1 лип. 2010 р. № 2404-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 524.

5. Воронова Л. К. Фінансове право : навч. посіб. (за вимогами кредит.-модул. системи орг. навч. процесу) / Л. К. Воронова, М. П. Кучерявенко Н. Ю. Пришва та ін. ; за заг. ред. Л. К. Воронової. – К. : Прав. єдність, 2009. – 395 с.

Надійшла до редколегії 24.10.2010

ПАБАТ А. В. ОРГАНЫ УПРАВЛЕНИЯ ЦЕНООБРАЗОВАНИЕМ В УКРАИНЕ

Установлены и обобщены существующие подходы относительно использования термина, определяющего государственные органы, которые могут регулировать цены на определённый ограниченный круг товаров и услуг. Проанализированы нормативно-правовые акты, фиксирующие перечень органов управления ценообразованием в Украине.

PABAT O. GOVERNMENT CONTROLLING BODIES OF THE PRICE FORMATION IN UKRAINE

The existing approaches conserving the use of the term that determines the state bodies which may regulate prices for certain limited sphere of commodities and services are defined and generalized. The legal acts which determine the list of government controlling bodies of the price formation in Ukraine are analyzed.

УДК 347.121.2(477)

Ж. В. НОР,

ад'юнкт

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЧИ МОЖУТЬ ЮРИДИЧНІ ОСОБИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА БУТИ НОСІЯМИ ВЛАСНОЇ «ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ» ТА МАТИ ПРАВО НА НЕЇ (НА ПРИКЛАДІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ)?

Розглянуто поняття індивідуальності, можливість її належності органам внутрішніх справ як юридичним особам публічного права, на підставі чого зроблено висновок, що останнім, аналогічно до права на індивідуальність для фізичних осіб, належить право на зовнішній образ як особисте немайнове право.

Право на індивідуальність передбачене ст. 300 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України [1], відповідно до якої фізична особа має право на індивідуальність та на збереження своєї національної, культурної, релігійної, мовної самобутності, а також права на вільний вибір форм та способів прояву своєї індивідуальності, якщо вони не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства.

Враховуючи те, що відповідно до ст. 94 ЦК України юридична особа має право на недоторканність її ділової репутації, на таємницю кореспонденції, на інформацію та інші особисті немайнові права, які можуть їй належати, а також те, що право на індивідуальність, урегульоване ст. 300 ЦК України, передбачене главою 2 ЦК України, що має назву «Особисті немайнові права фізичних осіб», спробуємо з'ясувати, чи може належати дане право юридичним особам системи Міністерства внутрішніх справ України.

Так, І. А. Грінгольц, Т. В. Дробишевська, О. С. Йоффе, О. Красавчикова, М. Н. Малєїна, З. В. Ромовська, Е. А. Суханов, У. К. Суховерхий та інші вчені, які так чи інакше розглядали у своїх працях зображення особи, не відносять це право до особистих немайнових прав юридичних осіб.

Таким чином, **метою** даного дослідження є аналіз права на індивідуальність з точки зору можливості його належності юридичним особам та доцільність захисту індивідуальності юридичних осіб відповідно до даного права.

У довідковій літературі індивідуальність визначається як: 1) особливості характеру й психічного складу, що відрізняють одну людину від іншої; 2) окрема особа як носій індивідуальних властивостей, певних характерних ознак і рис [2, с. 162; 3, с. 496].

Подібним чином термін «індивідуальність» визначено і в законодавстві та юридичній літературі.

Так, у науково-практичних коментарях зазначається, що під поняттям «індивідуальність» слід розуміти сукупність психічних властивостей, характерних рис і досвіду кожної особистості, що відрізняють її від інших. До структури індивідуальності включають цілу низку особливостей фізичної особи, що пов'язані з її національною, культурною, релігійною, мовною та іншою самобутністю. Саме ці особливості можуть виражатись у:

1) зовнішньому вигляді фізичної особи (зовнішність, фігура, фізичні дані, одяг, зачіска тощо, а також сукупність усіх цих елементів);

2) голосі (певні звуки, що відтворюються в формі слів, мелодій, тембрі голосу тощо) і мові (як система звукових знаків, з усіма своїми особливостями, наприклад заїкання, невимовлення окремих звуків, говірка, слова-паразити, сміх тощо);

3) манері поведінки (поводження у стосунках з іншими особами та особливості у ставленні до речей, наявність моральних принципів, звичок та інших особливостей характеру);

4) інтелектуальному, культурному та освітньому рівні (вміння спілкуватися, знання правил етикету, дотепність, кмітливність, хист тощо);

5) інших характерних ознаках, які вирізняють фізичну особу серед інших.

Сукупність усіх зазначених елементів може створювати певне цілісне сприйняття особи як певного індивідуума та охоплюватися загальним поняттям «стиль» («імідж»), що межує з поняттям ділової репутації [4, с. 417; 5, с. 200; 6, с. 164].

Подібної точки зору дотримується також М. М. Малеїна, яка зазначає, що індивідуальний образ (вигляд) у широкому розумінні слова включає в себе зовнішність, фігуру, фізичні дані, одяг, тобто є сукупністю таких відомостей про особу, які можна отримати, не застосовуючи спеціальних досліджень [7, с. 124]. Тобто поняття індивідуального образу досить об'ємне і включає в себе не лише зовнішній вигляд конкретної особи (зовнішні дані та фігуру), а також і його манеру поведінки, жести, голос, манеру розмови, манеру ходьби, стиль зачіски та одягу [8, с. 344].

Ми не будемо включатись у полеміку з приводу того, належать зовнішні дані та фігура до індивідуального образу чи ні, оскільки це виходить за межі поставленої мети, для досягнення якої нам достатньо визнати, що індивідуальність – це все-таки певна самобутність людини, те, що відрізняє одну людину від іншої. Завдяки індивідуальному образу ми впізнаємо конкретну людину, яка є його носієм. Тобто

індивідуальність дещо подібна до фотокартки особи: і та, і інша є відображенням особи, завдяки якому ми робимо висновок про їх належність конкретній особистості й лише їй.

Проте з правом на індивідуальність у праві приватному конкурує право публічне. Так, окремим категоріям працівників міністерств, відомств, установ видається формений одяг. Перелік посад (професій) працівників, опис форменого одягу, правила його носіння та інше визначаються в нормативних актах міжгалузевого та галузевого значення. При цьому введення форменого одягу часто має за мету виділити співробітників установ серед інших громадян (покупців, замовників, споживачів, пасажирів, відвідувачів), тобто базується перш за все на інтересах відомства, а не самих співробітників [7, с. 127].

Іноді обов'язок використання певного одягу під час виконання службових обов'язків передбачених на рівні закону. Так, відповідно до Закону України «Про міліцію», Постанови Кабінету Міністрів України «Про формений одяг осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, військовослужбовців спеціальних моторизованих військових частин міліції внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ та осіб начальницького складу податкової міліції», Указу Президента України «Про символіку органів Міністерства внутрішніх справ України», Положення про предмети, правила носіння та норми належності спеціального форменого одягу для персоналу підрозділів цивільної охорони Державної служби охорони при МВС України, затвердженого наказом МВС України № 1430 від 25 листопада 2003 р., якими затверджено опис та зразки форменого одягу, знаки розрізнення осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, символіку органів Міністерства внутрішніх справ України.

З огляду на зазначене вище, а також на те, що юридична особа завжди діє через своїх представників, можемо зробити висновок, що юридична особа, хоча і не наділена тілесною субстанцією, на відміну від особи фізичної, на підставі чого не можна говорити про всі вище перелічені складники даної індивідуальності, все ж таки вона може мати певну індивідуальність, що виявляється в зовнішньому вигляді представників певної юридичної особи.

На підтвердження даної думки щодо органів внутрішніх справ наведемо один приклад.

На початку 2003 р. на українських телеканалах розпочалася рекламна кампанія оператора

мобільного зв'язку UMC-Jeans. Відеоролик мав такий сюжет: на шикарному авто їде хлопець, перевищує швидкість, гальмуючи перед охоронцями правопорядку, потрапляє колесами в калюжу й обливає міліціонерів водою. Його затримують, але він, скориставшись мобільним зв'язком UMC-Jeans, телефонує до свого «папіка», великого міліцейського начальника, – і справа вирішується: хлопець на шикарній машині їде далі, правоохоронці віддають йому честь. Оскільки творцями відеоролика було частково змінено зовнішній вигляд форми співробітника ДАІ, позов з боку ДАІ про захист честі, гідності та ділової репутації подати було неможливо [9, с. 64].

Хоча описана ситуація й була вирішена шляхом простих переговорів з керівництвом UMC-Jeans, ролик було вилучено з телеканалів [9, с. 64], це не означає, що спроба використати образ правоохоронця не повториться в майбутньому або що всі подібні ситуації можна буде вирішити шляхом переговорів. Також слід враховувати й те, що подібне використання образу співробітника органів внутрішніх справ може сприяти формуванню негативного ставлення до правоохоронців, завдавати шкоди їх діловій репутації, створювати в суспільстві хибне уявлення про те, що подібні дії не є правопорушенням та можуть здійснюватись без будь-яких обмежень.

Подібних прикладів можна навести чимало. Так, ще одна рекламна кампанія стосувалася позиціонування горілчаного виробу «П'ять капель». «Переворот світу» після вживання горілки полягав у тому, що діючі персонажі відеоролика захоплювали танк, їхали на ньому вулицями міста, тікали від дорожнього патруля та ламали демаркаційні знаки на державному кордоні [9, с. 64]. Знову-таки, яким чином можна відреагувати на дане використання образу співробітника органів внутрішніх справ?

У даному випадку слід погодитися з Ш. Т. Тагайназаровим, який, говорячи про зовнішній образ особи як вияв індивідуальності, зазначав, що він може бути порушений також і за умови його використання в недостойному, принизливому вигляді та у випадку зображення особи в обстановці, здатній викликати презирливе ставлення до зображеної особи [10, с. 170].

Наведемо ще один приклад, який мав місце в Російській Федерації, але у зв'язку з подібністю наших правових систем та законодавства являє для нас певний інтерес. Це справа за позовом Б. до засновника Читинської газети «Екстра» про захист честі, гідності, ділової репу-

тації та компенсації моральної шкоди [11]. У вказаній газеті була опублікована стаття «Грабуйте на здоров'я», у якій мова йшла про проблему притягнення до кримінальної відповідальності правопорушників, зокрема тих, які займаються грабежами шапок, процвітанню кримінального рецидиву, якому сприяють, на думку автора статті, правоохоронні органи та державна законотворча система в цілому. Під заголовком зазначеної статті була розміщена фотографія позивача в формі співробітника органів внутрішніх справ із затушованими очима та з жіночою шапкою на голові.

Вважаючи, що діями редакції газети завдано шкоди його честі, гідності та діловій репутації як громадянина та співробітника міліції, а також підірвано авторитет органів внутрішніх справ у цілому, позивач просив стягнути компенсацію моральної шкоди в розмірі 150 тис. руб. та зобов'язати відповідача публічно вибачитись у засобі масової інформації.

Виносячи рішення про часткове задоволення вимог позивача, суд, посилаючись на ст. 15 («Відшкодування шкоди»), ст. 151 («Компенсація моральної шкоди»), ст. 152 («Захист честі, гідності та ділової репутації») ЦК Російської Федерації, вказав: «...громадянин вправі вимагати в судовому порядку спростування відомостей, що порочать його честь, гідність та ділову репутацію, якщо особа, яка розповсюдила такі відомості, не доведе, що вони відповідають дійсності... Якщо відомості розповсюджені в засобах масової інформації, то громадянин вправі вимагати спростування цих відомостей». Тобто суд відніс публікацію фотосупроводження позивача до відомостей, що підлягають спростуванню в порядку ст. 152 ЦК Російської Федерації. Із таким рішенням суду важко погодитись, адже в даному випадку дійсно було завдано шкоду честі, гідності та діловій репутації позивача, проте не розповсюдження відомостей, що його порочать (у розумінні ст. 152 ЦК Російської Федерації), а незаконною публікацією фотосупроводження позивача до даної статті. Причому вже сама форма такого фотосупроводження (у жіночій шапці та із затушованими очима) є принизливою.

Подібні випадки існують і в нас. Більш того, можлива ситуація, коли позивач відсутній – жодна особа не впізнала себе в зображенні, поміщеному в ЗМІ, або коли його дійсно не може бути – фото чи «образ» працівника органів внутрішніх справ змінено до невпізнаності чи створено за допомогою комп'ютерної або іншої техніки. Виходить, у даному разі

неможливо захистити права ОВС як юридичних осіб публічного права.

Саме тому ми вважаємо, що юридичні особи публічного права взагалі й органи внутрішніх справ зокрема наділені правом на «зовнішній образ», подібно до права на індивідуальність фізичних осіб, але, на відміну від останнього, право на «зовнішній образ» є вужчим і виявляється лише в зовнішньому вигляді представників певної юридичної особи.

Таким чином, вважаємо за доцільне:

1) визнати право на зовнішній вигляд юридичних осіб особистим немайновим правом;

2) внести відповідні зміни до ст. 300 ЦК України, а саме: передбачити, що аналогічно до права на індивідуальність для фізичних осіб юридичні особи можуть володіти правом на зовнішній вигляд;

3) законодавчо передбачити, що на право на зовнішній вигляд юридичних осіб поширюється положення глави 20 книги 2 ЦК України.

Список використаної літератури

1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15&p=1286395948394317>.
2. Івченко А. Тлумачний словник української мови / А. Івченко. – Х. : Фоліо, 2002. – 540 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.
4. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. : у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. Я. М. Шевченко. – К. : Ін Юре, 2004. – 692 с.
5. Цивільний кодекс України : коментар. – Х. : Одиссей, 2003. – 856 с.
6. Цивільне та сімейне право України : підручник / за ред. Харитонова Є. О., Голубевої Н. Ю. – К. : Прав. єдність, 2009. – 968 с.
7. Малейна М. Н. Защита личных неимущественных прав советских граждан : пособие для слушателей народ. ун-тов / М. Н. Малейна. – М. : Знание, 1991. – 128 с.
8. Белов В. А. Гражданское право: Общая и Особенная части : [учебник] / В. А. Белов. – М. : Центр ЮрИнфоР, 2003. – 960 с.
9. Порфімович О. Л. Корпоративний імідж міліції України : монографія / О. Л. Порфімович. – Б. Церква : Червона Рута-Турс, 2005. – 144 с.
10. Тагайназаров Ш. Т. Гражданско-правовое регулирование личных неимущественных прав граждан в СССР / Ш. Т. Тагайназаров. – Душанбе : Дониш, 1990. – 216 с.
11. Дианова О. С. Право на собственное изображение: понятие и защита [Электронный ресурс] / О. С. Дианова. – Режим доступа: <http://www.lawinstitut.ru/ru/science/vestnik/20044/dianova.html>.

Надійшла до редколегії 15.12.2010

НОР Ж. В. МОГУТ ЛИ ЮРИДИЧЕСКИЕ ЛИЦА ПУБЛИЧНОГО ПРАВА ИМЕТЬ СОБСТВЕННУЮ «ИНДИВИДУАЛЬНОСТЬ» И ПРАВО НА НЕЕ (НА ПРИМЕРЕ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ)?

Рассмотрено понятие индивидуальности, возможности наличия ее у органов внутренних дел как юридических лиц публичного права, на основании чего сделан вывод, что вышеуказанные юридические лица, аналогично праву на индивидуальность для физических лиц, имеют право на внешний образ в качестве личного неимущественного права.

NOR Z. CAN THE PUBLIC LAW LEGAL ENTITIES BE THE HOLDER OF THEIR OWN INDIVIDUALITY AND HAVE THE RIGHT TO IT (BY EXAMPLE OF THE INTERNAL AFFAIRS AGENCIES)?

The notion of the individuality, the possibility of public law legal entities to possess it are viewed, and the conclusion that the public law legal entities, similarly to the physical persons have the right to individuality, have the right to outward image is made.